

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА, СТРАХУВАННЯ ТА ФОНДОВИЙ РИНОК

УДК 336.71:005.334 (477)

DOI: <https://doi.org/10.37734/2409-6873-2025-3-13>

ВИРІШЕННЯ ОСНОВНОГО ФІНАНСОВОГО ПРОТИРІЧЧЯ ЗА СУЧАСНОГО СТАНУ РЕСУРСНОЇ БАЗИ БАНКІВ УКРАЇНИ

Т. П. ГУДЗЬ

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів та банківської справи;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2310-5425>

О. В. ГАСІЙ

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та банківської справи;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5116-0448>

В. В. КИЛЬНИК

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня;
ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-0020-6470>

М. О. ГЕРЧІКОВ

здобувач третього (освітньо-наукового),
Полтавський університет економіки і торгівлі
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7588-4144>

Д. ЖАДОНІЯ

професор, факультет бізнесу та соціальних наук,
Сумський державний університет

Анотація. Метою дослідження є знаходження варіанту вирішення основного фінансового протиріччя через моделювання впливу факторів на прибутковість банків. **Методика дослідження.** Для досягнення мети послідовно вирішуються завдання, пов'язані з теоретичною постановкою логічних узагальнень щодо варіантів вирішення фінансового протиріччя, а також аналізом ресурсів і стану ліквідності, ризиковості та стабільності банківської системи України. Використані методи дослідження охоплюють загальнонаукові та спеціальні підходи, основними з яких є: діалектика, аналіз та синтез, індукція та дедукція, логіка, узагальнення, аналіз коефіцієнтів, кореляційно-регресійний аналіз. **Результати.** Теоретичний аналіз викладених положень у статті дозволив сформулювати принципи вирішення фінансового протиріччя, які полягають у тому, що по-перше, ліквідність активів банків має бути забезпечена на достатньому нормативному рівні; по-друге, прибутковість має відповідати запланованим показникам, які досягаються за мінімального ризику; по-третє, використання залучених коштів має забезпечувати зростання рентабельності капіталу банків. **Практична значущість результатів дослідження.** Запропонована кореляційно-регресійна модель дозволяє прогнозувати прибуток банків на основі підстановки ймовірних значень рівня достатності регулятивного капіталу, нормативу достатності капіталу першого рівня, нормативу достатності основного капіталу, нормативу максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента, валютного ризику, коефіцієнта покриття ліквідністю за всіма валютами, коефіцієнта покриття ліквідності в іноземній валюті, коефіцієнта чистого стабільного фінансування. Розроблена модель є придатною для її використання з метою прогнозування приросту абсолютної ефективності банків України через урівноваження ліквідності, ризику та прибутковості в процесі знаходження рішення фінансового протиріччя.

Ключові слова: банки, ліквідність, ризик, прибуток, капітал, фінансова рівновага, основне фінансове протиріччя.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Розуміння фінансової стабільності на основі досягнення фінансової рівно-

ваги банку полягає у збалансуванні дохідності, ризику та ліквідності, що являє собою результат успішного вирішення основного фінансового протиріччя.

Розширене завдання щодо урівноваження трьох економічних категорій ліквідності, дохідності та ризику є головним фінансовим протиріччям, вирішення якого забезпечує досягнення фінансової рівноваги і має бути «усвідомлено врегульованим» [1, с. 103]. Український вчений М. І. Зверяков на основі глибокого вивчення практики застосування різних економічних теорій обґрунтовує виняткову важливість регулювання рівноваги з позиції моделей, заснованих «на принципах регульованого розвитку» [2, с. 33]. Звідси можемо зробити висновок щодо виключної ролі банківського менеджменту у вирішенні основного фінансового протиріччя, а, відповідно, й встановлення фінансової рівноваги.

Ліквідність банку виступає матеріальною основою його платоспроможності. Тому, висока ліквідність активів гарантує своєчасність та повноту розрахунків з вкладниками і кредиторами, що означає фінансову стабільність банку на кожен момент часу. Водночас формування та підтримка банком своєї надлишкової ліквідності негативно позначається на прибутковості його капіталу. Причина криється у «простій» тимчасово вільних грошових коштів. Якщо одержаний чистий грошовий потік не спрямовується у розвиток банківського бізнесу та функціонування економіки, а зберігається на банківських рахунках як резерв ліквідності, то ці кошти не беруть участі у формуванні його доходу. Це знижує фактичну дохідність капіталу банку порівняно з потенційно можливою її нормою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідження стану та динаміки ресурсної бази банківської системи України перебуває в центрі уваги вітчизняної наукової спільноти. Останні дослідження та публікації висвітлюють низку ключових аспектів, пов'язаних з фінансовими протиріччями військового часу, тобто які виникають в умовах невизначеності, нестабільності та трансформації української економіки: зміни в структурі депозитів, зокрема відтік коштів та перерозподіл вкладів [3, 4, 5], регіональні аспекти формування ресурсної бази [6], ефективність регуляторних антикризових заходів Національного банку України [7, 8], вплив цифрових технологій на ресурсну базу банків (онлайн-банкінгу, використання фінтех-рішень, а також впровадження інноваційних фінансових інструментів) [9], роль міжнародної підтримки у відновленні ресурсної бази банків [10, 11], оцінка та аналіз стабільності банківської системи [12], підходи щодо удосконалення управління ліквідністю банківської системи і ресурсним потенціалом банків [13, 14], розробка методики для оцінки фінансової стійкості банків для забезпечення їх стабільної роботи [15]. Ці напрями досліджень відображають основні, однак не вичерпні, аспекти, актуальні для оцінки та вирішення фінансових протиріч за сучасного стану ресурсної бази у банківській системі України.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Основне фінансове протиріччя, вирішення якого визначає досягнення фінансової рівноваги, пов'язує такі три характеристики фінансового стану підприємства: поточну ліквідність, рентабельність капіталу та загрозу втрати фінансової стійкості. Втім, даний підхід до визначення фінансової рівноваги не дає відповідь на питання: в контексті якого фундаментального параметру має сенс забезпечувати фінансову рівновагу.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є знаходження варіанту вирішення основного фінансового протиріччя через моделювання впливу факторів на прибутковість банків.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Стабільність банківської системи є ключовою передумовою для ефективного функціонування економіки, особливо в умовах кризових явищ та макроекономічної невизначеності. В Україні функція забезпечення стабільності покладена на Національний банк України (НБУ), який впроваджує систему пруденційного регулювання, визначаючи нормативи за основними напрямками діяльності банків: капітал, кредитування та інвестування. Їх дотримання набуває особливого значення, оскільки банки стикаються з підвищеними ризиками, такими як кредитні, ризики ліквідності та операційні ризики. Розглянемо більш детально динаміку цих показників по банківській системі України за 2018–2024 роки (табл. 1).

За даними, наведеними в табл. 1, можемо зробити висновок про позитивну динаміку зміцнення капіталізації банківської системи України за 2018–2024 рр., що є важливим чинником її стійкості та здатності підтримувати економічний розвиток. Так, динаміка регулятивного капіталу (Н1) є позитивною (зростання показника з 124,98 млрд грн у 2018 році до 268,81 млрд грн у 2024 році) свідчить про нарощування капітальної бази банків, що дозволяє їм підтримувати фінансову стійкість. Нормативи капіталу Н2 (зріс з 16,18% у 2018 році до 21,07% у 2023 році) та Н3 (зріс з 10,43% у 2018 році до 12,24% у 2023 році) залишаються на рівнях, значно вищих за мінімальні регуляторні вимоги (10% та 7 % відповідно), що підтверджує високу стійкість банків до ризиків. Короткострокові зниження окремих показників на початок 2022 року можуть свідчити про кризові явища, але їх відновлення у 2022–2023 рр. говорить про адаптацію банків до нових умов.

Оновлення регуляторних підходів Національним банком України до розрахунку пруденційних нормативів банківської діяльності дає можливість розглянути зміну нормативів достатності регулятивного капіталу (НРК), достатності капіталу 1 рівня (НК1) та основного капіталу 1 рівня (НОК1) за період вересня 2024 року по січень 2025 року (рис. 1).

Таблиця 1

Динаміка пруденційних нормативів капіталу¹ по банківській системі України за 2018–2024 рр.

Пруденційні нормативи	01.01.2019	01.01.2020	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	01.01.2024	01.01.2025
1. Регулятивний капітал, млн. грн. (Н1) – (≥ 200 млн грн. для банку)	124984,7	150313,8	182283,6	211742,3	211091,1	258340,6	268813,1
2. Регулятивний капітал до активів, зважених за рівнем ризику (Н2) – ($\geq 10\%$)	16,18	19,66	21,98	18,01	19,68	21,07	x
3. Норматив достатності основного капіталу ($\geq 7\%$)	10,43	13,5	15,67	11,99	13,12	12,24	x

¹ Примітка. Пруденційні нормативи розраховуються відповідно до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затвердженої постановою Правління Національного банку України від 28 серпня 2001 року № 368 (зі змінами) [16]

Джерело: розраховано за офіційними даними НБУ [17]

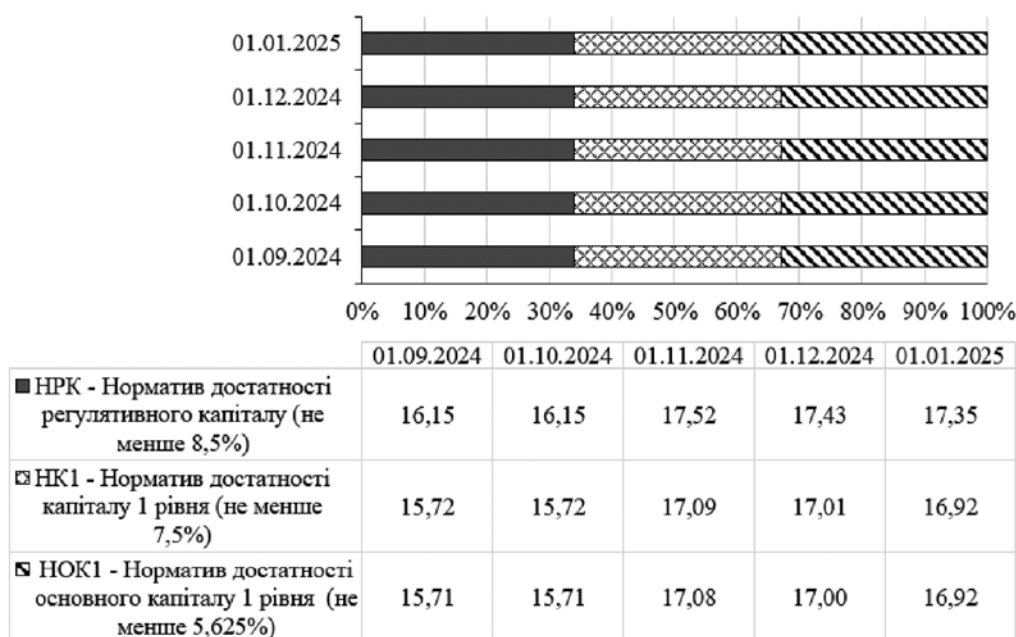

Рис. 1. Динаміка нормативів достатності регулятивного капіталу (НРК), достатності капіталу 1 рівня (НК1) та основного капіталу 1 рівня (НОК1) за період з вересня 2024 року по січень 2025 року

Джерело: розраховано за офіційними даними НБУ [17]

Дані, наведені на рис. 1, відображають динаміку нормативів достатності капіталу банківської системи України, введеними з 01.09.2024 року. Динаміка змін у розрізі показників свідчить про однакові тенденції та позитивні значення показників порівняно з нормативними значеннями. Усі показники (НРК, НК1, НОК1) значно перевищують нормативи (8,5%, 7,5%, 5,625%), що свідчить про високий рівень капіталізації банківської системи, наявність якісного капіталу, здатного покривати потенційні збитки й високу якість основного капіталу, що є найбільш надійним джерелом покриття збитків. Їх незначне зниження станом на 01.01.2025 року не становить загрози дестабілізації банківської системи України.

Таким чином, банківській системі України характерно дотримання регуляторних вимог НБУ із вели-

ким запасом, що демонструє високий рівень стійкості. При цьому, незначне зниження в січні не викликає серйозних ризиків, оскільки всі показники значно перевищують мінімальні нормативи. Це дозволяє банківській системі з її ресурсним потенціалом протистояти викликам війни та забезпечувати фінансування відновлення економіки й контроль над ризиками. Тому проаналізуємо останні за ними таблиці 2.

Аналіз динаміки пруденційних нормативів кредитного ризику банківської системи України за 2018–2024 рр. (табл. 2) свідчить про покращення ефективності політики управління ризиками, що сприяє підвищенню фінансової стабільності банків та зміцненню їхньої стійкості до кризових явищ, що підтверджується поступовим зниженням рівня концентрації кредитного ризику, який відповідає

Таблиця 2

Динаміка пруденційних нормативів кредитного ризику¹ по банківській системі України за 2018–2024 рр.

Пруденційні нормативи	01.01.2019	01.01.2020	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	01.01.2024	01.01.2025
1. Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7) – ($\leq 25\%$)	19,83	17,61	19,14	18,6	17,8	15,53	15,09
2. Норматив великих кредитних ризиків (Н8) (Не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу, $\leq 800\%$)	176,23	105	87,39	72,35	86,33	63,13	66,53
3. Норматив максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру (Н9) – ($\leq 25\%$)	10,41	7,02	4,1	3,71	2,81	1,08	1,57

¹ Примітка. Пруденційні нормативи розраховуються відповідно до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затвердженої постановою Правління Національного банку України від 28 серпня 2001 року № 368 (зі змінами) [16]

Джерело: розраховано за офіційними даними НБУ [17]

вимогам регулятора та загальним тенденціям до підвищення фінансової стійкості банківського сектору. У розрізі показників зробимо такі висновки:

– зниження Н7 з 19,83% у 2018 році до 15,09% у 2024 році свідчить про поступову диверсифікацію кредитного портфеля банків і зменшення концентрації ризику на окремих позичальниках;

– скорочення Н8 у 2018 році із 176,23%, то у 2023 році він зменшився до 63,13%, а у 2024 році – 66,53% свідчить про скорочення загального обсягу великих кредитних ризиків і підвищення стійкості банківського сектору;

– зниження Н9 з 10,41% у 2018 році до 1,08% у 2023 році свідчить про суттєве зменшення кредитування пов'язаних осіб, що відповідає посиленню регуляторним вимогам, незначне зростання його у 2024 році до 1,57%, що може бути результатом деякого послаблення обмежень або зміни стратегій банків.

Далі, за даними таблиці 3, проведемо аналіз змін пруденційних нормативів інвестування на рівні банківської системи України за 2018–2024 роки.

Аналіз динаміки пруденційних нормативів інвестування банківської системи України за 2018–2024 рр. (табл. 3) свідчить про суттєве зниження рівня інвестиційної активності банків у цінні папери. Полику інвестування банків України можна віднести до консервативного типу, так як вона зосереджена пере-

важно на мінімізації ризиків, що є наслідком як регуляторного тиску, так і загальної макроекономічної нестабільності.

Так, норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (Н11) протягом 2018–2024 рр. залишався на дуже низькому рівні – від 0,0009% у 2019 році до досягнення нульового значення у 2023–2025 рр. Це свідчить про мінімальний рівень концентрації банківських інвестицій у папери окремих емітентів, що відповідає регуляторним вимогам ($\leq 15\%$) і вказує на обережну інвестиційну стратегію банків. Щодо нормативу загальної суми інвестування (Н12), тенденція до його зниження з 0,15% у 2018 році до 0,01% у 2023 році відображає поступове скорочення загального обсягу інвестицій банків у цінні папери. Незначне поживлення інвестицій у 2025 році може свідчити про потенційне покращення ринкових умов або зміну регуляторної політики.

Для обґрунтування взаємозв'язку параметрів основного фінансового протиріччя в процесі дослідження доцільним є використання економіко-математичної моделі, розробленої за допомогою кореляційно-регресійного аналізу. Аналіз проведено на основі фінансових показників 61 банку станом на 01.01.2025 року [17].

При розрахунку багаторфакторної моделі вивчався вплив рівня достатності регулятивного капіталу (X_1),

Таблиця 3

Динаміка пруденційних нормативів інвестування¹ по банківській системі України за 2018–2024 рр.

Пруденційні нормативи	01.01.2019	01.01.2020	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	01.01.2024	01.01.2025
1. Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (Н11) – ($\leq 15\%$)	0,0009	0,0002	0,0002	0,0005	0,000	0,000	0,000
2. Норматив загальної суми інвестування (Н12) – ($\leq 60\%$)	0,15	0,13	0,1	0,17	0,02	0,01	0,06

¹ Примітка. Пруденційні нормативи розраховуються відповідно до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затвердженої постановою Правління Національного банку України від 28 серпня 2001 року № 368 (зі змінами) [16]

Джерело: розраховано за офіційними даними НБУ [17]

нормативу достатності капіталу 1 рівня (X_2), нормативу достатності основного капіталу (X_3), нормативу максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (X_4), валютного ризику (X_5), коефіцієнта покриття ліквідністю за всіма валютами (X_6), коефіцієнта покриття ліквідності в іноземній валюті (X_7), коефіцієнта чистого стабільного фінансування (X_8) на суму прибутку банків (Y), який характеризує ефективність банківської діяльності. Розрахунок коефіцієнтів і характеристик багатфакторної моделі виконувався за допомогою методу найменших квадратів і математичних функцій електронного табличного процесору Excel.

Інтерес для економічної інтерпретації має розрахунок матриці коефіцієнтів парної кореляції (табл. 4), що дає можливість визначити чинники, які не можна разом включати в модель.

Отримані результати свідчать, що найбільш тісний зв'язок (0,8861) спостерігається між прийнятим банками валютним ризиком та ефективністю їх діяльності. Це означає, що девальвація гривні має відчутний позитивний вплив на доходи банків. Другим по вагомості (0,4236) є зв'язок результативного фактору з коефіцієнтом чистого стабільного фінансування (X_8), що свідчить про вплив ритмічності та рівномірності грошових потоків на динаміку приросту прибутку банків (табл. 5).

Результати порівняння коефіцієнтів парної кореляції, розрахованих між змінними кінцевої моделі, з величиною множинного коефіцієнта кореляції (0,3941) доводять, що у масиві існують пари пов'язаних змінних (табл. 6).

Однак, наявність пов'язаних змінних не є наслідком мультиколінеарності. Це означає, що

Таблиця 4

Матриця парних коефіцієнтів кореляції $r_{(ij)}$

Фактори	X_{1i}	X_{2i}	X_{3i}	X_{4i}	X_{5i}	X_{6i}	X_{7i}	X_{8i}	Y
X_{1i}	1	0,9992	0,9992	-0,6093	-0,1075	0,2115	0,1553	0,3896	-0,1595
X_{2i}	—	1	0,9999	-0,6063	-0,1040	0,2151	0,1579	0,3961	-0,1565
X_{3i}	—	—	1	-0,6059	-0,1039	0,2151	0,1580	0,3960	-0,1563
X_{4i}	—	—	—	1	-0,0943	-0,2399	-0,1880	-0,3145	-0,1313
X_{5i}	—	—	—	—	1	-0,0250	-0,0270	-0,0802	0,6861
X_{6i}	—	—	—	—	—	1	0,7586	0,3755	0,5424
X_{7i}	—	—	—	—	—	—	1	0,6985	0,3678
X_{8i}	—	—	—	—	—	—	—	1	0,4236
Y	—	—	—	—	—	—	—	—	1

Таблиця 5

Тіснота та напрям зв'язку між змінними та результативним показником

Коефіцієнт парної кореляції між змінними	Межі, в яких знаходиться модульне значення коефіцієнту парної кореляції	Тіснота зв'язку	Напрямок зв'язку
$r(X_1, Y) = -0,1595$	$0,1 < r_{ij} < 0,3$	Слабкий зв'язок	Зворотний зв'язок
$r(X_2, Y) = -0,1565$	$0,1 < r_{ij} < 0,3$	Слабкий зв'язок	Зворотний зв'язок
$r(X_3, Y) = -0,1563$	$0,1 < r_{ij} < 0,3$	Слабкий зв'язок	Зворотний зв'язок
$r(X_4, Y) = -0,1313$	$0,1 < r_{ij} < 0,3$	Слабкий зв'язок	Зворотний зв'язок
$r(X_5, Y) = 0,6861$	$0,3 < r_{ij} < 0,7$	Середній зв'язок	Прямий зв'язок
$r(X_6, Y) = 0,5424$	$0,3 < r_{ij} < 0,7$	Середній зв'язок	Прямий зв'язок
$r(X_7, Y) = 0,3678$	$0,3 < r_{ij} < 0,7$	Середній зв'язок	Прямий зв'язок
$r(X_8, Y) = 0,4236$	$0,3 < r_{ij} < 0,7$	Середній зв'язок	Прямий зв'язок

Таблиця 6

Порівняння парних коефіцієнтів кореляції з множинним коефіцієнтом кореляції

Величина парного коефіцієнту кореляції	Порівняння ($<$, $>$)	Змінні	Характеристика зв'язку
$r(X_1, Y) = -0,1595$	$ r_1, Y < r_{kp} = 0,3941$	змінні X_1 і Y	не пов'язані між собою
$r(X_2, Y) = -0,1565$	$ r_2, Y > r_{kp} = 0,3941$	змінні X_2 і Y	не пов'язані між собою
$r(X_3, Y) = -0,1563$	$ r_3, Y < r_{kp} = 0,3941$	змінні X_3 і Y	не пов'язані між собою
$r(X_4, Y) = -0,1313$	$ r_4, Y > r_{kp} = 0,3941$	змінні X_4 і Y	не пов'язані між собою
$r(X_5, Y) = 0,6861$	$ r_5, Y < r_{kp} = 0,3941$	змінні X_5 і Y	пов'язані між собою
$r(X_6, Y) = 0,5424$	$ r_6, Y < r_{kp} = 0,3941$	змінні X_6 і Y	пов'язані між собою
$r(X_7, Y) = 0,3678$	$ r_7, Y > r_{kp} = 0,3941$	змінні X_7 і Y	не пов'язані між собою
$r(X_8, Y) = 0,4236$	$ r_8, Y > r_{kp} = 0,3941$	змінні X_8 і Y	пов'язані між собою

в масиві змінних вплив жодного фактору не розцінюється як визначальний порівняно з іншими. Отже, оцінка тісноти взаємозв'язку змінних факторів між собою дає можливість зробити висновок про те, що обрані чинники можуть бути включені в одну модель.

В результаті розрахунків отримано рівняння множинної регресії (табл. 7):

$$y = 2928484,0 - 73890,7 \cdot X_1 - 738532,7 \cdot X_2 + 1793194,9 \cdot X_3 - 131152,4 \cdot X_4 + 264858,0 \cdot X_5 - 221,8 \cdot X_6 + 140,1 \cdot X_7 - 255,3 \cdot X_8 \quad (1)$$

Охарактеризуємо параметри рівняння (1).

1. При зростанні рівня достатності регулятивного капіталу (X_1) на 1 за умов незмінності інших факторів сума прибутку банків (Y) в середньому зменшується на 73890,7 грн., що пояснюється відволіканням з обороту працюючих коштів у резерви для створення буферів.

2. З тієї самої причини збільшення нормативу достатності капіталу 1 рівня (X_2) на 1 за умов незмінності інших факторів обумовлює зменшення прибутку банків (Y) в середньому на 738532,7 грн.

3. Зростання нормативу достатності основного капіталу (X_3) на 1 за умов незмінності інших факторів призводить до збільшення суми прибутку банків на (Y) в середньому на 1793194,9 грн. Це пояснюється приростом основного капіталу за рахунок нерозподіленого прибутку.

4. Зростання нормативу максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (X_4) на 1 за умов незмінності інших факторів обумовлює зниження абсолютної прибутковості банків (Y) через формування резервів під кредитний ризик в середньому на 131152,4 грн.

5. Зростання критерію валютного ризику (X_5) на 1 за умов незмінності інших факторів обумовлює підвищення прибутку (Y) в середньому на 264858,0 грн. за рахунок курсових різниць на користь банків.

6. Зростання коефіцієнта покриття ліквідністю за всіма валютами (X_6) на 1 за умов незмінності інших факторів обумовлює зниження абсолютної прибутковості банків (Y) в середньому на 221,8 грн. внаслідок зростання резервів ліквідності.

7. Зростання коефіцієнта покриття ліквідності в іноземній валюті (X_7) на 1 за умов незмінності інших факторів обумовлює підвищення прибутку банків (Y) на 140,1 грн. за рахунок позитивних курсових різниць.

8. Зростання коефіцієнта чистого стабільного фінансування (X_8) на 1 за умов незмінності інших факторів обумовлює зниження абсолютної прибутковості банків (Y) в середньому на 255,3 грн. через відволікання коштів для забезпечення фінансової стабільності.

Так як фактори, що включені до даної моделі мають різні одиниці виміру, то для проведення порівняльної оцінки їх впливу на рівень адекватності регулятивного капіталу банку постає необхідність у нормуванні коефіцієнтів регресії шляхом розрахунку β -коефіцієнтів.

Після приведення коефіцієнтів регресії у порівняльний вигляд отримано рівняння регресії в стандартизованому виді:

$$y = -1,762 \cdot X_1 - 40,584 \cdot X_2 + 41,841 \cdot X_3 - 1,135 \cdot X_4 + 0,997 \cdot X_5 - 0,096 \cdot X_6 + 0,065 \cdot X_7 - 0,047 \cdot X_8 \quad (2)$$

З рівняння (2) видно, що найбільший вплив на абсолютну величину ефективності банків мають два нормативи: достатності капіталу 1 рівня (X_2) та достатності основного капіталу (X_3). Їх вплив у сорок разів суттєвіший за інші фактори, що підтверджується результатами оцінки тісноти зв'язку факторів, включених до моделі.

Проведемо статистичну характеристику моделі (1) за даними таблиці 8.

Значення множинного коефіцієнту детермінації ($R^2 = 0,80585$) показує, що зміна абсолютного рівня прибутковості банків на 80,6% визнача-

Таблиця 7

Показники кореляційно-регресійної моделі

Коефіцієнти моделі	Вагові значення коефіцієнтів моделі	Стандартні похибки коефіцієнтів змінних	t-критерій для коефіцієнтів моделі	Коефіцієнти еластичності (Ki)
a_0	2928484,0	1399387,7	2,0927	x
a_1	-73890,7	209496,5	-0,3527	-1,762
a_2	-738532,7	2378599,4	-0,7309	-40,584
a_3	1793194,9	2357981,4	0,7605	41,841
a_4	-131152,4	64957,4	-2,0191	-1,135
a_5	264858,0	19859,2	13,3368	0,997
a_6	-221,8	1248,9	-0,1776	-0,096
a_7	140,1	1223,3	0,1145	0,065
a_8	-255,3	931,5	-0,2741	-0,047

Таблиця 8

Параметри для характеристики кореляційно-регресійної моделі

Показник	Значення	Показник	Значення
Коефіцієнт детермінації	0,80585	Табличне значення критерію Фішера	0,3315
Стандартна похибка регресії	2611847	Табличне значення критерію Стюдента	0,10859
Критерій Фішера	26,980	Число ступенів свободи	52,0

ється впливом факторів включених в модель, і на 19,4% – впливом інших, неврахованих у моделі факторів. Про достовірність отриманих значень вагових коефіцієнтів в моделі свідчать результати порівняння t -критеріїв кожного фактора « X_i » з табличним значенням критерію Стюдента на рівні значимості 0,85 та числом ступенів свободи 52. Так, по абсолютній величині t -критерії вагових коефіцієнтів є більшими за табличне значення критерію Стюдента ($t_{\text{табл}}$), що дорівнює 0,10859. Це означає, що отримані величини вагових коефіцієнтів є достовірними з похибкою 15%.

За критерієм Фішера можна стверджувати, що з ймовірністю 0,95 модель є достовірною, оскільки $F = 26,98$ більше за $F_{\text{табл}} = 0,33$. Отже, можемо зробити висновок, що дана модель є придатною для її використання з метою прогнозування приросту абсолютної ефективності банківської системи через урівноваження ліквідності, ризику та прибутковості в процесі знаходження рішення фінансового протиріччя.

Висновки із зазначених проблем і перспективи подальших досліджень у поданому напрямі. Отже, основні принципи, дотримання яких дозволяє банкам знайти вирішення основного фінансового протиріччя і тим самим досягти фінансової рівноваги, а на її основі і стабільності, полягають у наступних твердженнях:

– по-перше, ліквідність активів банку має бути забезпечена на достатньому нормативному рівні. Вважається ефективним той банківський менеджмент, який працює на межі норми ліквідності, не створюючи перешкод для одержання прибутку;

– по-друге, прибутковість має відповідати запланованим показникам, які досягаються за мінімального ризику;

– по-третє, використання залучених коштів має бути ефективним, тобто забезпечувати зростання рентабельності капіталу банку. Це дозволить зберегти засади підтримки фінансової стабільності банку.

У разі незбалансованості трьох сторін фінансового стану банку – ліквідності, прибутковості та загрози втрати фінансової стійкості – створюються передумови для розвитку фінансової кризи, яка вихолощує його фінансовий потенціал, а, відповідно, руйнує основу формування стану фінансової рівноваги.

Отже, фінансова рівновага характеризує стан вирішення основного фінансового протиріччя у банківському бізнесі. В свою чергу, від збалансованості ліквідності, прибутковості та ризику залежить фінансова стійкість банку. Так, достатня ліквідність гарантує банку його платоспроможність, а стабільна прибутковість при помірному ризику формує основне джерело поповнення власного капіталу – прибуток.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Гудзь Т. П. Теорія і методологія формування фінансової рівноваги підприємства: монографія. Полтава : ПУЕТ, 2018. 463 с.
- Зверяков М. І., Зверяков О. М. Антикризисное управління фінансовою стійкістю банку в умовах економічних дисбалансів: монографія. Одеса : ОНЕУ, 2015. 418 с.
- Повод Т. М., Посаднєва О. М. Сучасні тенденції формування стабільної ресурсної бази банківської системи. *Тенденції та перспективи розвитку менеджменту в умовах глобальних викликів*: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (30 травня 2024 р., м. Херсон – Кропивницький). 2024. С. 43–44.
- Соколовська І. Формування депозитних ресурсів у контексті забезпечення стійкості банківської системи. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 63. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-123>
- Гудзь Т. П., Гасій О. В., Педченко Н. С. Формування фінансових ресурсів комерційних банків України через залучення заощаджень домогосподарств на депозити. *Наукові перспективи*. 2025. № 2(56). С. 769–782. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/14779>
- Шиндер О. В. Регіональні аспекти формування ресурсної бази комерційних банків. *Економічний простір*. 2008. № 18. С. 153–163.
- Рябушка Л. Б., Пігуль Н. Г., Батанін В. Д. Особливості регулювання ліквідності банків в умовах воєнного стану. *Бізнес Інформ*. 2023. № 10. С. 276–285. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-10-276-285>
- Грудзевич У., Дребот Н. Аналіз ліквідності та прибутковості банківської системи України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 48. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-75>
- Гасій О., Скорба О., Рошко Н. Вплив інтернет-банкінгу та мобільних додатків на зручність та доступність банківських послуг для клієнтів в Україні. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-100>

10. Дерев'янко Б. В. Окремі міркування про правове забезпечення інвестування у банківську сферу України. *Правове регулювання фінансових послуг: національний, європейський, глобалізаційний виміри*: матеріали науково-практичного круглого столу (Суми, 24 січня 2025 року). Суми : Сумський державний університет, 2025.
11. Нянько В., Нянько Л. Банківська система за воєнного стану та у післявоєнному відновленні України. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія Економічна. Серія Юридична*. 2022. № 35. С. 96–105. URL: <https://zenodo.org/record/7643321>
12. Гасій О. В., Гудзь Т. П., Соколова А. М., Шаповалов В. О., Кашкалда В. В. Оцінка фінансової стабільності банківської системи як інструмента забезпечення сталого розвитку економіки. *Успіхи і досягнення в науці*. 2025. № 2. С. 841–854. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/14780>
13. Лавренюк В. В., Журавльов О. С. Управління ліквідністю банків на макро- та мікрорівнях. *Проблеми економіки*. 2023. № 2(56). С. 213–223. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2023-2-213-223>
14. Волкова Н., Павленко О. Концептуальні підходи щодо удосконалення управління ресурсним потенціалом банку в умовах фінансової нестабільності. *Економіка і організація управління*. 2025. С. 44–52. DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2024.3.5>
15. Khutorna M., Rudenko M., Nemish Yu., Kulinich T., Hasii O. The development of diagnostic tools for assessing the level of financial corporations' stability by cascade approach. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*. 2021. Vol. 4(39). P. 109–120.
16. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Постанова Правління Національного банку України від 28 серпня 2001 р. № 368. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text>
17. Національний банк України: офіційний сайт. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 02.04.2025)

REFERENCES

1. Hudz T. P. (2018). *Teoriia i metodolohiia formuvannia finansovoi rinvnava pidpriemstva: monohrafiia* [Theory and methodology of financial equilibrium formation of the enterprise: monograph]. Poltava: PUET, 463 p. [in Ukrainian].
2. Zvieriakov M. I., Zvieriakov O. M. (2015). *Antykryzove upravlinnia finansovoiu stiikestiu banku v umovakh ekonomichnykh dysbalansiv: monohrafiia* [Anti-crisis management of the bank's financial stability in conditions of economic imbalances: monograph]. Odesa: ONEU, 418 p. [in Ukrainian].
3. Povod T. M., Posadneva O. M. (2024). Suchasni tendentsii formuvannia stabilnoi resursnoi bazy bankivskoi systemy [Current trends in formation of a stable resource base of the banking system]. *Tendentsii ta perspektyvy rozvytku menedzhmentu v umovakh hlobalnykh vyklykiv – Trends and Prospects for Management Development under Global Challenges: Proceedings of the III International Scientific and Practical Conference* (Kherson – Kropyvnytskyi, May 30, 2024), pp. 43–44 [in Ukrainian].
4. Sokolovska I. (2024). Formuvannia depozytnykh resursiv u konteksti zabezpechennia stiikesti bankivskoi systemy [Formation of deposit resources in the context of ensuring the stability of the banking system]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, no. 63. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-123> [in Ukrainian].
5. Hudz T. P., Hasii O. V., Pedchenko N. S. (2025). Formuvannia finansovykh resursiv komertsiiynykh bankiv Ukrainy cherez zaluchennia zaoshchadzen domohospodarstv na depozyty [Formation of financial resources of Ukrainian commercial banks through attracting household savings to deposits]. *Naukovi perspektyvy – Scientific Perspectives*, no. 2(56), pp. 769–782. Available at: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/14779> [in Ukrainian].
6. Shynder O. V. (2008). Rehionalni aspekty formuvannia resursnoi bazy komertsiiynykh bankiv [Regional aspects of forming the resource base of commercial banks]. *Ekonomichnyi prostir – Economic Space*, no. 18, pp. 153–163 [in Ukrainian].
7. Riabushka L. B., Pihul N. H., Batanin V. D. (2023). Osoblyvosti rehuliuвання likvidnosti bankiv v umovakh voiennoho stanu [Peculiarities of bank liquidity regulation under martial law]. *Biznes Inform – Business Inform*, no. 10, pp. 276–285. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-10-276-285> [in Ukrainian].
8. Hrudzevych U., Drebot N. (2023). Analiz likvidnosti ta prybutkovosti bankivskoi systemy Ukrainy v umovakh voiennoho stanu [Analysis of liquidity and profitability of Ukraine's banking system under martial law]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, no. 48. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-75> [in Ukrainian].
9. Hasii O., Skorba O., Roshko N. (2024). Vplyv internet-bankinhu ta mobilnykh dodatkov na zruchnist ta dostupnist bankivskykh posluh dlia klientiv v Ukraini [The impact of internet banking and mobile apps on the convenience and accessibility of banking services for clients in Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, no. 59. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-100> [in Ukrainian].
10. Deravianko B. V. (2025). Okremi mirkuvannia pro pravove zabezpechennia investuvannia u bankivsku sferu Ukrainy [Some considerations on legal support for investment in the banking sector of Ukraine]. *Pravove rehuliuвання finansovykh posluh: natsionalnyi, yevropeiskyi, hlobalizatsiyni vymiry – Legal Regulation of Financial Services: National, European, and Global Dimensions: Proceedings of the Scientific and Practical Round Table* (Sumy, January 24, 2025). Sumy: Sumskiy derzhavnyi universytet [in Ukrainian].
11. Nian'ko V., Nian'ko L. (2022). Bankivska systema za voiennoho stanu ta u pislivoiennomu vidnovlenni Ukrainy [The banking system during martial law and postwar recovery of Ukraine]. *Naukovi zapysky Lvivskoho universytetu biznesu ta prava. Serii Ekonomichna. Serii Yurydychna – Scientific Notes of Lviv University of Business and Law. Economic and Legal Series*, no. 35, pp. 96–105. Available at: <https://zenodo.org/record/7643321> [in Ukrainian].
12. Hasii O. V., Hudz T. P., Sokolova A. M., Shapovalov V. O., Kashkalda V. V. (2025). Otsinka finansovoi stabilnosti bankivskoi systemy yak instrumenta zabezpechennia staloho rozvytku ekonomiky [Assessment of the financial stability of the banking system as an instrument of ensuring the stable development of the economy]

of the banking system as a tool to ensure sustainable economic development]. *Uspikhy i dosiahnennia v nautsi – Achievements and Success in Science*, no. 2, pp. 841–854. Available at: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/14780> [in Ukrainian].

13. Lavreniuk V. V., Zhuravlov O. S. (2023). Upravlinnia likvidnistiu bankiv na makro- ta mikroriavniakh [Liquidity management of banks at macro and micro levels]. *Problemy ekonomiky – Problems of Economy*, vol. 2(56), pp. 213–223. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2023-2-213-223> [in Ukrainian].

14. Volkova N., Pavlenko O. (2025). Kontseptualni pidkhody shchodo udoskonalennia upravlinnia resursnym potensialom banku v umovakh finansovoi nestabilnosti [Conceptual approaches to improving the management of a bank's resource potential in conditions of financial instability]. *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia – Economics and Management Organization*, no. 3, pp. 44–52. DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2024.3.5> [in Ukrainian].

15. Khutorna M., Rudenko M., Nemysh Yu., Kulnych T., Hasii O. (2021). The development of diagnostic tools for assessing the level of financial corporations' stability by cascade approach. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, vol. 4(39), pp. 109–120.

16. Natsionalnyi bank Ukrainy. (2001). Instruktsiia pro poriadok rehuliuвання diialnosti bankiv v Ukraini: Postanova Pravlinnia NBU vid 28 serpnia 2001 r. № 368 [Instruction on the procedure for regulating banking activities in Ukraine: Resolution of the NBU Board No. 368 dated August 28, 2001]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text> (accessed April 2, 2025) [in Ukrainian].

17. Natsionalnyi bank Ukrainy: ofitsiinyi sait [National Bank of Ukraine: official website]. Available at: <https://bank.gov.ua/> (accessed April 2, 2025) [in Ukrainian].

Tetiana Gudz, Olena Hasii, Vadym Kylnyk, Mykyta Herchikov, Poltava University of Economics and Trade; David Jalagonia, Sokhumi State University. Resolving the main financial controversy in the current state of the resource base of Ukrainian banks.

Abstract. The purpose of the study is to find a solution to the main financial contradiction through modeling the impact of factors on the profitability of banks. **Methodology of research.** To achieve the goal, tasks related to the theoretical formulation of logical generalizations regarding the options for resolving the financial contradiction, as well as the analysis of resources and the state of liquidity, risk and stability of the banking system of Ukraine are sequentially solved. The research methods used include general scientific and special approaches, the main ones of which are: dialectics, analysis and synthesis, induction and deduction, logic, generalization, coefficient analysis, correlation and regression analysis. **Findings.** Theoretical analysis of the provisions set out in the article allowed us to formulate the principles for resolving the financial contradiction, which are that, firstly, the liquidity of bank assets must be ensured at a sufficient regulatory level. Effective bank management is considered to be that which operates at the limit of the liquidity norm, without creating obstacles to profit; secondly, profitability must correspond to the planned indicators that are achieved with minimal risk; thirdly, the use of borrowed funds must ensure an increase in the profitability of bank capital. This will allow maintaining the principles of supporting the bank's financial stability. **Practical value.** The proposed correlation-regression model allows us to predict bank profits based on the substitution of probable values of the regulatory capital adequacy level, the Tier 1 capital adequacy ratio, the core capital adequacy ratio, the maximum credit risk ratio per counterparty, currency risk, the liquidity coverage ratio for all currencies, the liquidity coverage ratio in foreign currency, and the net stable funding ratio. The developed model is suitable for use in order to predict the increase in absolute efficiency of Ukrainian banks through the balancing of liquidity, risk and profitability in the process of finding a solution to the financial contradiction.

Keywords: banks, liquidity, risk, profit, capital, financial equilibrium, basic financial contradiction.